

Brüsszel, 2021.5.12.
COM(2021) 236 final

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A
TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A
RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK**

**Stratégiai iránymutatások a fenntarthatóbb és versenyképesebb uniós akvakultúra
érdekében a 2021 és 2030 közötti időszakra**

{SWD(2021) 102 final}

1. AZ ÚJ UNIÓS AKVAKULTÚRA STRATÉGIA SZÜKSÉGESSÉGE

Az európai zöld megállapodás és „a termelőtől a fogyasztóig” stratégia rámutat arra, hogy a tenyésztett tengeri eredetű élelmiszerek kiváló fehérjeforrásként szolgálhatnak mind az emberek, mind állatok számára, miközben kis szénlábnyomot hagynak, ami fontos szerepet játszik a fenntartható élelmiszerrendszer kialakításában. „A termelőtől a fogyasztóig” stratégia az akvakultúra számára is konkrét célokat jelöl ki, különösen az antimikrobiális szerek értékesítésének csökkentését¹ és az ökológiai akvakultúra jelentős bővítését².

Az akvakultúra munkahelyeket és gazdasági fejlődési lehetőségeket teremt az EU tengerparti és vidéki közösségei számára. Ez az ágazat a következőket is előmozdíthatja: a gazdaság dekarbonizációja; az éghajlatváltozás elleni küzdelem és az éghajlatváltozás hatásának mérséklése; a szennyezés csökkentése; hozzájárulás az ökoszisztémák jobb megőrzéséhez (a biodiverzitási stratégia és a mérgező anyagoktól mentes környezet megteremtésére irányuló szennyezőanyag-mentességi ambíció céljaival összhangban); és részévé válhat az erőforrásokkal való fokozottan körforgásos gazdálkodásnak. Az uniós akvakultúra fenntartható növekedésének stratégiai és hosszú távú megközelítése ma tehát fontosabb, mint valaha. Ennek a megközelítésnek utat kell nyitnia az uniós akvakultúra-ágazat számára ahhoz is, hogy a Covid19-válság után helyre tudjon állni, és biztosítani kell az ágazat hosszabb távú fenntarthatóságát és rezilienciáját.

A közös halászati politikáról szóló rendelet³ már megfogalmazta az igényt arra, hogy koordinált uniós stratégiai megközelítés támogassa az uniós akvakultúra-ágazat növekedését, miközben biztosítja annak gazdasági, környezeti és társadalmi fenntarthatóságát. A rendelet által meghatározott „nyitott koordinációs módszernek” és az uniós finanszírozásnak köszönhetően elért eredmények ellenére az akvakultúra-ágazat még mindig messze van attól, hogy elérje teljes növekedési potenciálját, és ki tudja elégíteni a fenntarthatóbb tengeri eredetű élelmiszerek iránti növekvő keresletet⁴. Az EU az általa elfogyasztott tengeri eredetű élelmiszerek több mint 70 %-át importból szerzi be⁵. Az akvakultúra-termékek összességében (az importot is beleértve) a tengeri eredetű élelmiszerek uniós fogyasztásának 25 %-át teszik ki, míg az uniós akvakultúra-termékek az uniós fogyasztásnak csupán 10 %-át képezik. Az uniós akvakultúra globális akvakultúrás termelés kevesebb mint 2 %-át teszi ki. Az EU akvakultúrás termelése továbbra is rendkívül koncentrált, mind az uniós tagállamok, mind a tenyésztett fajok tekintetében, ezért még jelentős diverzifikációra nyílhat lehetőség. Az

¹ „A termelőtől a fogyasztóig” stratégia szerint a Bizottság „intézkedéseket fog hozni annak érdekében, hogy 2030-ig 50 %-kal csökkentse a haszonállatoknak szánt és az akvakultúrában használt antimikrobiális szerek értékesítését”.

² „A termelőtől a fogyasztóig” stratégia hozzá fog járulni annak a célkitűzésnek az eléréséhez, hogy „2030-ra az EU mezőgazdasági földterületeinek legalább 25 %-át ökológiai gazdálkodás keretében műveljék meg, és jelentősen növekedjen az ökológiai akvakultúrás termelés”.

³ 1380/2013/EU rendelet.

⁴ Az uniós akvakultúra-ágazat gazdasági teljesítményének a Halászati Tudományos, Műszaki és Gazdasági Bizottság (HTMGB) által készített részletes elemzése a következő címen érhető el: <https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic>.

⁵ Ha megvizsgáljuk az uniós halászati és akvakultúra-termékek kivételét, a Halászati és Akvakultúra-termékek Piacának Európai Megfigyelőközpontja (EUMOFA) által 2020-ban készített jelentés szerint a halászati és akvakultúra-termékek terén az önellátás mértéke 2018-ban 42 % volt. Az önellátás az uniós tagállamok azon képességét jelenti, hogy saját termelésből elégítsék ki a keresletet, és a belföldi termelés és a belföldi fogyasztás hányadosaként határozható meg.

EU akvakultúrája más országokéval összehasonlítva az egyik legszigorúbb szabályozási követelményrendszer szerint működik a minőség, az egészség és a környezet szempontjából. Az EU akvakultúrája azonban még így is javítani tudná a környezeti teljesítményét, és ezzel hozzájárulhatna az európai zöld megállapodás és a kapcsolódó stratégiák célkitűzéseinek megvalósításához.

Ez a közlemény áttekinti a Bizottságnak az uniós akvakultúra fenntartható fejlesztésére vonatkozóan 2013-ban elfogadott stratégiai iránymutatásait⁶. Ezek az iránymutatások képezték az uniós akvakultúra-politika stratégiai koordinálásának fő pilléreit. Ezen iránymutatások alapján 2015-re az EU tagállamai elfogadták az akvakultúrára vonatkozó többéves nemzeti stratégiai terveket. A többéves nemzeti stratégiai tervek végrehajtását elősegítette az uniós tagállamok közötti bevált gyakorlatok cseréje, melyet a Bizottság tett lehetővé, és amelyet az Európai Tengerügyi és Halászati Alapon (ETHA) és más uniós alapokon keresztül finanszíroztak.

A Bizottság felszólította az EU tagállamait, hogy vizsgálják felül többéves nemzeti stratégiai terveiket, figyelembe véve a jelen közleményben lefektetett új irányelvekről folytatott konzultációkat is. A jövőbeli Európai Tengerügyi, Halászati és Akvakultúra-alap⁷ (ETHAA) továbbra is támogatni fogja az EU tagállamait abban, hogy megvalósítsák az ágazatra vonatkozó stratégiai elképzelést – amelyet a többéves nemzeti stratégiai programok és az operatív programok határoznak meg –, többek között helyi intézkedéseken keresztül⁸.

2. AZ ÚJ STRATÉGIAI IRÁNYMUTATÁSOK

Az európai zöld megállapodás az EU új növekedési stratégiája, melynek célja a gazdaság élénkítése és munkahelyek teremtése, és ezzel párhuzamosan a zöld átállás költséghatékony módon történő felgyorsítása. Az e közleményben ismertetett stratégiai iránymutatások közös jövőképet kívánnak adni az EU tagállamainak és minden érintettnek az uniós akvakultúra olyan módon történő további fejlesztéséhez, amely hozzájárul a növekedési stratégiához. Ezek az iránymutatások különösen azt célozzák, hogy ki lehessen építeni egy olyan uniós akvakultúra-ágazatot, amelyre a következők érvényesek: i. versenyképes és reziliens; ii. biztosítja a tápláló és egészséges élelmiszerekkel való ellátást; iii. csökkenti az EU függőségét a tengeri eredetű élelmiszerek importjától; iv. gazdasági lehetőségeket és munkahelyeket teremt; és v. a fenntarthatóság globális referenciája lehet. Az iránymutatások az EU fogyasztóit is segíthetik abban, hogy megalapozott döntéseket hozzanak a fenntartható akvakultúra-termékek választásakor, és biztosíthatják az egyenlő versenyfeltételeket az EU-ban forgalmazott akvakultúra-termékek vonatkozásában. Az iránymutatásoknak segítséget

⁶ COM (2013)229 final, 2013.4.29.

⁷ Az ETHAA-ról szóló rendeletjavaslatra vonatkozó politikai megállapodás szövege ezen a weboldalon érhető el: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/PECH/DV/2021/02-22/EMFAF_consolidated_clean_EN.pdf. A szöveg jogi felülvizsgálata, valamint a Tanács és az Európai Parlament általi végleges elfogadása még függőben van.

⁸ Az ETHAA-rendelet 23. cikke (a politikai megállapodás szövege, vö. 7. lábjegyzet) szerint az ETHAA keretében az akvakultúra-ágazat részére nyújtott támogatásnak összhangban kell lennie az akvakultúra fejlesztésére irányuló többéves nemzeti stratégiai tervekkel.

kell nyújtaniuk az uniós akvakultúra támogatásához rendelkezésre álló számos eszköz és forrás felhasználásában is, valamint támogatniuk kell a vonatkozó uniós jogszabályok végrehajtását.

A jövőkép megvalósítása érdekében figyelmet kell fordítani az uniós akvakultúrával kapcsolatos különféle kihívásokra és lehetőségekre, hogy el lehessen érni a következő egymáshoz kapcsolódó célokat:

1. reziliencia és versenyképesség megteremtése;
2. részvétel a zöld átállásban;
3. a társadalmi elfogadás biztosítása és a fogyasztók tájékoztatása; valamint
4. a tudás bővítése és az innováció fokozása.

Ez a közlemény általános iránymutatásokkal szolgál a fenti kihívások és lehetőségek kezeléséhez. A közlemény melléklete konkrét intézkedéseket javasol a Bizottság, az uniós tagállamok és az Akvakultúraágazati Tanácsadó Testület számára annak érdekében, hogy előrehaladást lehessen elérni a megjelölt területeken.

Ahol szükséges, a közlemény utalni fog a kagylótenyésztés⁹ és a belvízi akvakultúra¹⁰ terén az egyedi sajátosságok miatt felmerülő konkrét kihívásokra és lehetőségekre. „A termelőtől a fogyasztóig” stratégia folytatásaként a Bizottság olyan különálló konkrét kezdeményezésem is dolgozik, amely támogatná az alga termesztését, biztonságos fogyasztását és innovatív felhasználását. Ez a kezdeményezés az algatermesztéssel kapcsolatos kihívásokat és lehetőségeket fogja megfogalmazni, és konkrét intézkedéseket fog javasolni¹¹.

Ez a közlemény az uniós tagállamokkal és az érintettekkel – nevezetesen az Akvakultúraágazati Tanácsadó Testületben képviselttel rendelkezőkkel – folytatott szoros konzultációk eredményeképpen jött létre. Ezen kívül figyelembe veszi a nyilvános konzultációk eredményeit is¹². A közlemény figyelembe veszi továbbá az

⁹ Az EU-ban történő kagylótenyésztés főleg a puhatestűek, nevezetesen a kékkagylók, osztrigák és vénuszkaagylók tenyésztését jelenti. A puhatestűek tenyésztése az EU-ban többnyire hagyományos, családi és munkaigényes akvakultúra-tevékenységet jelent, amely teljes mértékben integrálódott a helyi tájba.

¹⁰ A belvízi akvakultúra különösen alkalmas eszköz fenntartható élelmiszerek tenger nélküli területeken történő előállítására, ráadásul munkahelyeket is teremt. Az EU legfontosabb édesvízi halfajai a közönséges ponty, a szivárványos pisztráng és az olyan feltörekvő fajok, mint a harcsa és a süllő. Továbbra is a halastavak jelentik a leggyakrabban használt tenyésztési módot, de széles körben alkalmaznak futómedencéket és egyéb folyóvízes rendszereket, ketrecek, boxokat és tartályokat is. Az édesvízi akvakultúra egyes típusai (különösen a halastavi akvakultúra) az ökoszisztéma számára is előnyösek lehetnek, ha jól kezelik őket, és gyakran a kultúrához és a hagyományokhoz is kapcsolódnak. A vizet újrafelhasználó rendszereket (vízvisszaforgató akvakultúra-rendszerek) ritkábban használják, mivel ezekhez jelentős befektetés szükséges, de az egyértelmű előnyeik miatt a jövőben várhatóan gyakoribbak lesznek.

¹¹ „A termelőtől a fogyasztóig” stratégia értelmében a Bizottság „megfelelően célzott támogatást határoz meg az algaipar számára, mivel az algáknak a fenntartható élelmezési rendszer és a globális élelmezésbiztonság szempontjából fontos alternatív fehérjeforrássá kell válniuk”.

¹² 2020 júliusa és októbere között nyilvános konzultációra került sor. Az új stratégiai iránymutatások figyelembe veszik a nyitott koordinációs módszer időközi értékelésének eredményeit is (lásd szolgálati munkadokumentum: https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/docs/swd-2020-6_en.pdf), a nyitott koordináció keretében kicserélt tapasztalatok és az EU által finanszírozott projektek eredményei.

Európai Parlament által az uniós akvakultúra fejlesztésével kapcsolatban kifejezett véleményeket is¹³.

2.1. A reziliencia és a versenyképesség megteremtése

Az uniós akvakultúra-ágazat akkor válhat reziliens és versenyképes ágazattá, ha adott a következő két feltétel: terület- és vízhasználati lehetőségek; átlátható és hatékony szabályozási és igazgatási keret. A nyitott koordinációs módszer¹⁴ időközi értékelése során az érintettek arra a következtetésre jutottak, hogy noha néhány tagállamban történt előrehaladás a 2013. évi stratégiai iránymutatások elfogadása óta, további erőfeszítések szükségesek mindkét területen. A reziliencia tekintetében két kérdés állítja konkrét kihívás elé az akvakultúra-ágazatot: az állatok és az emberek egészségével kapcsolatos kockázatok kezelése (így többek között a puhatestűek tenyésztésében), valamint az éghajlatváltozás hatásai. Az édesvízi akvakultúra esetében a ragadozók és a szárazság¹⁵ is befolyásolhatja a nyereségességet¹⁶. A termelői és piaci szervezetek, valamint az ellenőrzés és a csalás elleni küzdelem szintén fontos eszközök az uniós akvakultúra-ágazat rezilienciájának és versenyképességének biztosításában. Végezetül pedig az ágazatot az EU akvakultúrák termelésének további diverzifikálásával és az akvakultúra-termékek hozzáadott értékének növelésével lehet versenyképesebbé tenni.

2.1.1. Terület- és vízhasználati lehetőségek

Az éghajlatváltozás miatt egyre szűkösebbek a vízkészletek. Egyre nagyobb verseny folyik a terület- és vízhasználati lehetőségekért a különböző gazdasági tevékenységek között, beleértve az akvakultúrát is. Ennek alapján létfontosságú a koordinált területrendezés, mégpedig az érintettek korai bevonásával. Ez a területrendezés biztosíthatja a terület és a víz megfelelő elosztását a különböző tevékenységek között, miközben megőrzi az ökoszisztémákat is. Az EU tagállamai már elérték némi előrehaladást az akvakultúra-tevékenységeiknek a tengeri területrendezési tervekbe történő integrálásában, a tengeri területrendezési irányelvvel összhangban¹⁷. E tervek közül azonban soknak a hatálybalépése még várat magára, és az akvakultúrára gyakorolt hatásuk csak később derül ki. Ezen kívül az akvakultúra-tevékenységek számára szükséges terület- és vízhasználati lehetőségek tervezésének egyéb aspektusaiban is további előrelépés szükséges.

A koordinált területrendezéssel nem csak a tengeri akvakultúra – beleértve az átmeneti vizeket (brakkvizek) is – fejleszthető, hanem az édesvízi és a szárazföldi akvakultúra is (vízvisszaforgató akvakultúra-rendszerek). Ezenfelül előrejelzi a part menti akvakultúra fejlesztését is, ahol a természeti feltételek ezt lehetővé teszik¹⁸. Kiemelt figyelmet kell

¹³ Az Európai Parlament 2018. június 12-i állásfoglalása: „A fenntartható és versenyképes európai akvakultúra-ágazat felé: a jelenlegi helyzet és a jövőbeli kihívások” (2017/2118(INI)).

¹⁴ Vö. az 121. oldalon szereplő lábjegyzet.

¹⁵ A szárazság veszélybe sodorhatja az édesvízi tenyésztő telepek életképességét, amelyek a mezőgazdasági termelőkkel ellentétben nem mindig számíthatnak kompenzációra ilyen helyzetekben.

¹⁶ Az uniós édesvízi akvakultúrával kapcsolatos további részletekért lásd az EUMOFA tanulmányát (<https://www.eumofa.eu/documents/20178/442176/Freshwater+aquaculture+in+the+EU.pdf>) és országprofilokat (<https://www.eumofa.eu/documents/20178/442176/Country+profiles.pdf>).

¹⁷ A tengeri területrendezés keretének létrehozásáról szóló 2014/89/EU irányelv.

¹⁸ Ezen iránymutatások alkalmazásában „part menti akvakultúra” alatt olyan akvakultúrát értünk, amely „a parttól több mint 2 km-re található vagy nem is látható, és 50 m-nél mélyebb vízben, 5 m vagy annál magasabb hullámok mellett, hullámverésben, változó széljárás és erős óceáni áramlatok mellett, nyílt

fordítani a kisebb környezeti hatással járó akvakultúra fejlesztésére (például bizonyos termelési/tenyésztési formák kombinálása annak érdekében, hogy tovább lehessen csökkenteni a tápanyagok és a szerves anyagok környezetbe történő kibocsátását), valamint a megfelelő akvakultúra-tevékenységeknek (amelyek előnyösek az ökoszisztéma számára) a védett területekbe, például a Natura2000 területekbe történő integrálására. A tájrendezésnek mindig biztosítania kell a vonatkozó uniós jogszabályok végrehajtását, és külön területeket kell biztosítani az ökológiai akvakultúra és a puhatestűek tenyésztése számára¹⁹. A tervezés során figyelembe kell venni az akvakultúrának az éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodását is, valamint azt a tényt, hogy az akvakultúra bizonyos típusai képesek enyhíteni az éghajlatváltozás hatásait (pl. a szén megkötésével vagy azoknak az ökoszisztémáknak a megőrzésével, amelyek védelmet nyújtanak a szélsőséges időjárási jelenségek ellen).

A területrendezéshez először ki kell jelölni az akvakultúra számára alkalmas területeket, ami különböző szintű hatóságok közötti koordinációt igényel. Ezt a folyamatot a meglévő és a potenciális akvakultúra-területek feltérképezésével kell kezdeni, olyan módon, ami összhangban áll a meglévő környezeti tervezéssel (ideértve a vízgyűjtő-gazdálkodási terveket is). A feltérképezésnek ki kell terjednie arra a folyamatra is, amellyel azonosítani lehet az elhagyott akvakultúra-létesítmények helyreállításának lehetőségét, vagy meglévő létesítményeknek az akvakultúra céljaira történő átalakítását. Törekedni kell arra is, hogy szinergiát lehessen kialakítani a különböző tevékenységek és a terület többcélú felhasználása között, például ösztönözni lehet az akvakultúrának a part menti szélerőművekkel együtt történő fejlesztését.

Az akvakultúrára alkalmas területek kijelölését az új területek azonosítását szolgáló egyértelmű és átlátható kritériumokra és eszközökre kell alapozni. Ezek az eszközök az alábbiak lehetnek: i. az ökoszisztémára gyakorolt hatások értékelése stratégiai hatáselemzéssel; ii. a vízminőségre vonatkozó követelmények meghatározása (különösen a puhatestűek tenyésztéséhez); iii. a más tevékenységekkel fennálló potenciális szinergiák és konfliktusok értékelése; iv. a terület „teherbíró képességének” meghatározása²⁰; és v. az akvakultúra-telepek és a szennyezési források között szükséges távolság meghatározása. A kijelöléssel párhuzamosan megfelelő mechanizmusokat kell létrehozni az alábbi feladatokhoz: i. az akvakultúra-tevékenységek környezeti hatásainak figyelése, és ezzel kapcsolatos adatok gyűjtése; és ii. a víz minőségének nyomon követése (különösen a puhatestűek tenyésztésére használt területeken).

2.1.2. Szabályozási és igazgatási keret

területeken (nyílt tenger, pl. ≥ 1800 nyílt) folyik, és ahol távoli műveletekre és automatikus etetésre van szükség, és ahol a működő rendszerek távoli figyelése lehet szükséges” (a 2010-ben megtartott, „A tengeri akvakultúra kiterjesztése a parttól távolabbi területekre – Műszaki, területi és irányítási kihívások” című FAO műhelytalálkozó keretében meghatározott definíció).

¹⁹ A puhatestűek esetében létfontosságú a jó minőségű víz rendelkezésre állása, mivel a víz összegyűjtheti azokat a káros anyagokat, amelyek rontják a puhatestűek életképességét és egészségügyi minőségét. Már léteznek olyan uniós jogszabályok, amelyek garantálják a puhatestűek számára szükséges jó vízminőséget.

²⁰ Az akvakultúra esetén a teherbíró képesség a tenyésztett fajoknak az a maximális biomasszája, amely még támogatható a tenyésztett állomány és a környezet számára elviselhető maximális hatások túllépése nélkül.

A nemzeti engedélyezési rendszerek komplexitása és az engedélyezési eljárások időtartamának és eredményének kiszámíthatatlansága még mindig jelentős akadályokat képez az uniós akvakultúra-ágazat növekedése előtt. A kkv-k számára különösen nehézkesek lehetnek az engedélyezési eljárások. A nehézségeket nem csak az ágazat bonyolult szabályozási keretei jelentik, hanem az is, hogy számos hatóságot be kell vonni az engedélyezési folyamatba. Emellett az akvakultúra tevékenységeknek a környezetre vagy más gazdasági tevékenységekre gyakorolt hatásaival kapcsolatos aggodalmak gyakran fellebbezési folyamatokhoz vezetnek, amelyek tovább késleltetik az engedélyek megszerzésének vagy megújításának folyamatát.

E kérdések megoldásában – biztosítva az engedélyezési eljárásokban felmerülő környezeti aspektusok alapos megfontolását is – az alábbi elemek a legfontosabbak:

- Az akvakultúrával kapcsolatos jogszabályok és hatósági iránymutatások egyszerűsítése – és lehetőség szerint harmonizálása. Ideális esetben az egyszerűsítés úgy történik, hogy egyetlen nemzeti jogszabály foglalja össze az összes fontos szempontot. Ennek a jogszabálynak világos eljárásokat és időkereteket kell meghatároznia az új engedélyek igényléséhez vagy a meglévők megújításához.
- Amennyiben lehetséges, egyetlen nemzeti akvakultúra-szervet kell létrehozni, amely összefogja azokat a különböző hatóságokat, amelyek akvakultúrával kapcsolatos feladatokat látnak el. Ennek a szervnek segítenie és koordinálnia kell az érintett hatóságok munkáját az akvakultúra-tevékenységek tervezése, engedélyezése és nyomon követése során. Ennek a szervnek be kell vonnia az érintetteket, és időben meg kell velük vitatnia és integrálnia kell a véleményüket. Olyan esetekben, amikor az akvakultúrával kapcsolatos feladatokból nemzeti szint alatti szervezetek is részt vállalnak, ösztönözni kell a regionális/helyi hatóságokat és szerveket összefogó nemzeti struktúra létrehozását.
- Egyablakos rendszert kell kialakítani az akvakultúra-engedélyek kiadásához, ami lehetővé teszi az engedélyezési folyamat átláthatóságát és a jelentkezők és a döntéshozó hatóságok közötti interakciót.
- Az akvakultúrára alkalmas területek kijelölése a fenti 2.1.1 pontban említett alapelvek szerint.
- Hosszabb távra szóló engedélyezés biztosítása, rendszeres nyomon követéssel és a nem megfelelés esetén kiszabott szankciókkal (többek között az engedélyek visszavonása). Az engedélyezés feltételei között szerepeljen az adatok figyelésére és jelentésére vonatkozó kötelezettség, különösen a nemzeti és az uniós jogszabályok által előírt adatokat illetően.

A tagállamok által a felsorolt területeken elért előrehaladás az EU akvakultúra-termelőinek azon aggályaira is választ adna, hogy nincsenek egyenlő versenyfeltételek az akvakultúra számára az EU-ban, mivel az egyes tagállamokban eltérő feltételekkel lehet új gazdaságokat létrehozni.

2.1.3. Állategészségügy és népegészségügy

A víziállat-egészségüggyel kapcsolatos uniós jogszabályok²¹ és az EU által e területen finanszírozott kutatások ellenére a fertőző betegségek továbbra is jelentősen korlátozzák az akvakultúra-ágazat termelékenységét²². Ezek a betegségek az állatok jóléte szempontjából is problémát jelentenek. Ezen a területen az alábbi kihívásoknak kell megfelelni:

- az egyes akvakultúrák fajokhoz igazodó megfelelő tenyésztési gyakorlatok és technológiák hiánya;
- a betegségek és a parazitafertőzések hatékonyabb megelőzése és ezáltal az állatgyógyászati szerek alkalmazásának mérséklése;
- a gyógyszerek, köztük az antimikrobiális és a parazitaellenes szerek igénybevételének csökkentése, mivel ezek károsíthatják a környezetet, vagy hozzájárulhatnak az antimikrobiális rezisztenciához;
- kutatási hiányosságok (többek között a halak mikrobiomjával, az éghajlatváltozásnak a halak egészségére gyakorolt potenciális hatásával, valamint a stressznek a halak immunrendszerére gyakorolt hatásával kapcsolatban);
- konkrét állatgyógyászati szerek szűkös rendelkezésre állása (ideértve a vakcinákat is) víziállatoknál történő alkalmazásra²³;
- bevált gyakorlatokat meghatározó szabályok hiánya, amelyekkel korán fel lehetne fedezni, megelőzni és ellenőrzés alatt tartani a víziállatoknak a vonatkozó uniós jogszabályokban fel nem sorolt betegségeit;
- a víziállatok betegségeinek következetesebb és alaposabb kivizsgálásának szükségessége bizonyos EU tagállamokban és bizonyos ágazatokban; valamint
- a norovírusok kezelése a puhatestűek tenyésztésében, mivel ezek nem csupán népegészségügyi veszélyt jelenthetnek, hanem a puhatestű-tenyésztő telepek gazdasági életképességét is veszélyeztethetik²⁴.

2.1.4. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás és az éghajlatváltozás mérséklése

²¹ A vonatkozó állategészségügyi jogszabályok többek között az alábbiak: A fertőző állatbetegségekről szóló, 2021. április 21-től érvényes (EU) 2016/429 rendelet („állategészségügyi rendelet”); valamint az állatgyógyászati készítményekre és a gyógyszeres takarmányokra vonatkozó jelenlegi jogi keret (a 2001/82/EK irányelv, a 726/2004/EK rendelet és a 90/167/EGK irányelv), amelyeket a következők váltanak fel: az állatgyógyászati készítményekről szóló (EU) 2019/6 rendelet és a gyógyszeres takarmányokról szóló (EU) 2019/4 rendelet, amelyek 2022. január 28-tól lesznek alkalmazandók.

²² Ez különösen igaz a puhatestűek tenyésztésére. Az elmúlt években egyre több halálesetet hoztak összefüggésbe kórokozókkal, és ez súlyosan befolyásolta a puhatestű-tenyésztő telepek fenntarthatóságát. A puhatestű-tenyésztést az ártalmas algavirágzás, a tengeri szennyezés és az éghajlatváltozás hatásai is nehezítik.

²³ Az állatgyógyászati készítményekről szóló új (EU) 2019/6 rendelet segítségével javítható az állatgyógyászati szerek rendelkezésre állása az akvakultúra számára, és ösztönzőket biztosít az innováció fokozására.

²⁴ Új tudásra és innovatív technikákra van szükség a puhatestűeket érintő betegségek, például a norovírus elleni küzdelemben.

Az akvakultúra-ágazatnak igazodnia kell az éghajlatváltozás számos bomlasztó hatásához, és fokoznia kell az ellenálló képességét. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra vonatkozó uniós stratégia és a nemzeti stratégiák/tervek keretében biztosítanak a döntéshozók számára annak garantálására, hogy átfogó és hatékony intézkedéseket hozzanak az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás területén.²⁵ Az akvakultúra-ágazathoz dedikált ágazati alkalmazkodási stratégiákat kell alkalmazni.²⁶ Ugyanakkor minimalizálni kell az akvakultúra esetleges negatív hozzájárulását az éghajlatváltozáshoz. A termelésből, a közlekedésből és a feldolgozásból eredő energiafogyasztást és szén-dioxid-kibocsátást a lehető legnagyobb mértékben csökkenteni kell.

Ugyanakkor az akvakultúra fontos szerepet játszhat az éghajlatváltozás mérséklésében is. Megfelelő keretek között az akvakultúra bizonyos típusai, például a moszatok és puhatestűek tenyésztése hozzájárulhat az éghajlatváltozás mérsékléséhez (például szénmegkötés²⁷) vagy az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodáshoz (például a partvidékek természetalapú védelme). Az akvakultúra egyéb típusai megfelelő gazdálkodás mellett segíthetnek az ökoszisztémák, például tavak vagy vizes élőhelyek megőrzésében. Ezek az ökoszisztémák védelmet nyújtanak az éghajlatváltozás hatásai, például a tengerszint megemelkedése és az áradások ellen. Az ilyen jellegű akvakultúrát támogatni kell.

2.1.5. Termelői és piaci szervezetek

Az akvakultúra ágazatban a Covid19-járvány kitörése nyomán előálló helyzet bebizonyította a termelői szervezetek értékét a kollektív cselekvésben, különösen a kistermelők számára. A termelői szervezetek ugyanis jobb tárgyalási pozícióval rendelkeznek a feldolgozókkal és a kiskereskedőkkel folytatott tárgyalások során. Lehetővé teszik az erőforrások megosztását, és élvezik a közös szolgáltatások előnyeit (pl. tanácsadás, promóciós kampányok), amelyek máskülönben túl költségesek lennének az egyes termelők számára. Ezenfelül a termelői szervezetek lehetővé teszik a kollektív gazdálkodást és/vagy a termelők közötti önszabályozó kezdeményezéseket. Míg a termelői szervezetek segíthetnek a termelőknek a szervezésben, a szakmaközi szervezetek elősegítik az értéklánc szereplőinek jobb integrációját. Segítik az önszabályozó kezdeményezéseket a termelők, a feldolgozók és a kiskereskedők között. A szakmaközi szervezetek segíthetnek a címkézési követelmények végrehajtásában és ellenőrzésében is.

²⁵ Az éghajlatváltozás hatásaihoz való alkalmazkodásra vonatkozó uniós stratégiát 2021. február 24-én fogadták el.

²⁶ Az EU által finanszírozott projektek erősítették azt a tudásbázist, amely elengedhetetlen az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra vonatkozó hatásos intézkedések kidolgozásához a különböző ágazatokban, többek között az akvakultúrában. A projektek megállapításai és egyéb hasznos információk a nagyközönség számára is elérhetők a Climate-ADAPT internetes platformon. A Climate-ADAPT olyan egyablakos rendszer az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás témájában, amelyet a Bizottság és az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA) hozott létre. A tengeri és a halászati ágazat számára itt érhető el további információ: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/eu-adaptation-policy/sector-policies/marine-and-fisheries>.

²⁷ „A termelőtől a fogyasztóig” stratégia az éghajlati paktum keretében indított új uniós szén-dioxid-gazdálkodási kezdeményezésre utal, valamint a Bizottság által kidolgozandó, a szén-dioxid-eltávolítást tanúsító szabályozási keretre. Az akvakultúra szénmegkötő képességét figyelembe kell venni ebben a kontextusban, és biztosítani kell a szükséges ösztönzőket az ilyen akvakultúra fejlesztéséhez. Az éghajlatváltozást mérséklő akvakultúra előmozdítását figyelembe kell venni a Párizsi Megállapodás keretében nemzetileg meghatározott hozzájárulások kontextusában is.

Annak ellenére, hogy az elismert termelői szervezetek és szakmaközi szervezetek számára rendelkezésre áll támogatás az Európai Tengerügyi és Halászati Alapon (ETHA) keresztül (nevezetesen a termelési és piaci értékesítési terveikhez nyújtott támogatás²⁸), csak korlátozott számú termelői szervezet jött létre²⁹. A termelői szervezetek létrehozása különösen a puhatestűeket és édesvízi fajokat tenyésztő akvakultúra-termelők élelmiszer ellátási láncában erősítené a tárgyalási pozíciókat. Ezek a termelők általában kisebb vállalkozások, amelyek a nagykereskedőknek értékesítik a termékeiket, és nem tudják kihasználni a feldolgozókkal és kiskereskedőkkel kialakított vertikális integráció előnyeit.

Az akvakultúrás termelők, különösen a kistermelők, jelezték azon aggályaikat, hogy nehezen tudnak termelői szervezeteket létrehozni, és nehezen tudják azokat elismertetni a halászati és akvakultúra-termékek piacának közös szervezéséről szóló 1379/2013/EU rendelet (a közös piacszervezésről szóló rendelet) szerint. Ez a nehézség elsősorban a szükséges pénzügyi eszközök és az adminisztratív akadályok miatt áll fenn. A termelői szervezetek és egyéb szakmai szervezetek elismerése érdekében, valamint azért, hogy a nem csatlakozott szervezetekre is kiterjesszék a szabályokat, a Bizottság összeállított egy nem kötelező erejű útmutató dokumentumot³⁰. A Bizottság ezen kívül folyamatosan támogatja az ágazatot módszertani támogatással és a szakmai megbeszéléseken való részvétellel és tapasztalatcserével.

2.1.6. Ellenőrzés

Az uniós akvakultúra fenntarthatóságának és nyereségességének biztosítása szempontjából további fontos szempontot jelent az akvakultúra-termékeknek az egyes tagállamok által az ellátási lánc egészében (a kifogástól/lehalászástól kezdve a kiskereskedelmi értékesítésig, beleértve a szállítást is) történő megfelelő ellenőrzése az uniós halászati ellenőrzési rendelettel³¹ összhangban. A nyomonkövethetőségre vonatkozó kötelezettségek lehetővé teszik, hogy mindenki tisztában legyen az akvakultúra-termékek eredetével, és hogy fel lehessen lépni a csalások ellen. A Bizottságnak az új halászati ellenőrzési rendeletre³² vonatkozó javaslata minden akvakultúra-termékre kiterjeszti a nyomonkövethetőségi kötelezettséget, ideértve a feldolgozott termékeket és a nem uniós országokból importált termékeket is. A nyomonkövethetőség tehát az uniós piacon biztosítandó egyenlő versenyfeltételek megteremtése szempontjából is értékes eszköz.

2.1.7. Diverzifikálás és hozzáadott érték

²⁸ Az ETHA keretében kötelező a termelői szervezetek termelési és piaci értékesítési terveinek támogatása. A termelési és piaci értékesítési tervek továbbra is támogathatók maradnak az új ETHAA keretében, de önkéntes alapon.

²⁹ Jelenleg 32 elismert akvakultúra-termelői szervezet működik, és nincsenek transznacionális szervezetek. Lásd <https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/list-of-recognised-producer-organisations-and-associations-of-producer-organisations.pdf>. A termelők más módon is szerveződhetnek, de ezeket a közös piacszervezésről szóló rendelet nem ismeri el (pl. a termelőknek egy adott minőség-tanúsító címke köré történő szerveződése).

³⁰ Lásd https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/docs/body/guidance-document-on-implementation-of-professional-organisations_hu.pdf.

³¹ Lásd az 1224/2009/EK tanácsi rendeletet.

³² COM/2018/368 végleges.

Az uniós akvakultúra-ágazatban még mindig tág lehetőségek rejlenek a további diverzifikálásra, és nem csak az ígéretes új fajok tenyésztésében (tehát a kisebb környezeti lábnyomot hagyó, etetést nem igénylő és nem trofikus fajok felé történő diverzifikálás), hanem a termelési módszerekben is (pl. vegyes tenyésztés a halastavakban, integrált multitrofikus akvakultúra). Több figyelmet kell fordítani az akvakultúra-termékek feldolgozására és csomagolására is, melyek eredményeképpen olyan új hozzáadott értéket képviselő termékek állíthatók elő (pl. filék és konyhakész termékek), amelyek a fiatalabb fogyasztók számára is vonzóak. Ez különösen a kagylótenyésztés és az édesvízi akvakultúra hagyományosabb formái esetén fontos. Az uniós akvakultúra-termékek népszerűsítésének másik fontos eszköze a minőségrendszerek és címkék alkalmazása (a hitelességüket biztosító megfelelő ellenőrzés mellett), ideértve a földrajzi jelöléseket is³³. A fenntartható uniós akvakultúrának, mint a rövid élelmiszer-ellátási láncokhoz kapcsolódó helyi termelés egyik példájának az elősegítése szintén fontos szerepet játszik az EU akvakultúra-termelésének diverzifikálásában és a hozzáadott érték előállításában.

Elő kell segíteni a földrajzi diverzifikálást is. Azoknak a tagállamoknak, amelyekben az akvakultúra továbbra is marginális ágazat, fel kell tárnuk és fejleszteniük kell az akvakultúra által kínált lehetőségeket az élelmiszerek és a takarmány fenntartható ellátása, valamint az alternatív fenntartható vállalkozások és munkahelyek teremtése szempontjából, különösen a távoli területeken, ahol kevesebb munkahely áll rendelkezésre.

2.2. A zöld átállásban történő részvétel

Az EU gazdaságának más szektoraihoz hasonlóan az uniós akvakultúra-ágazatnak is részt kell vállalnia az európai zöld megállapodás által meghatározott zöld átállásban. Ennek az ágazatnak konkrét szerepet kell vállalnia azzal, hogy hozzájárul a fenntartható élelmiszerrendszerekre történő átálláshoz, valamint a biogazdaság és a körforgásos gazdaság fejlesztésében (megújuló vízi erőforrások alkalmazásával) és a biodiverzitás csökkenésének visszafordításában, ami többek között a szennyezés visszaszorításával érhető el. Ezenkívül a „versenyképes fenntarthatóság” (ahogyan azt „a termelőtől a fogyasztóig” stratégia megfogalmazza), vagyis az, hogy a fenntarthatóság az EU védjegyévé válik, jelentős gazdasági lehetőségeket kínál az ágazat számára, különösen, ha figyelembe vesszük azt, hogy a lakosság egyre nagyobb figyelmet fordít a piacon kapható termékek környezeti lábnyomára és az állatok jólétére.

2.2.1. Környezeti teljesítmény

Az akvakultúrához jó környezeti feltételek szükségesek, például megfelelő vízminőség. Ennélfogva az akvakultúra számára kiemelt fontossággal bír az uniós tagállamok által a vízszennyezés ellen folytatott küzdelem, összhangban az európai zöld megállapodásban meghatározott szennyezőanyag-mentességi célkitűzéssel³⁴. Megfelelő kezelés esetén az akvakultúra jó lehetőséget teremt a más tenyésztési típusokhoz képest alacsonyabb szén- és környezeti lábnyomot hagyó fehérjetermelésre is. Ráadásul az akvakultúra

³³ 1151/2012/EU rendelet a mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek minőségrendszereiről. „A termelőtől a fogyasztóig” stratégia értelmében a Bizottság „megerősíti a földrajzi jelölésekkel kapcsolatos jogszabályi keretet, és ahol szükséges, konkrét fenntarthatósági kritériumokat határoz meg”.

³⁴ A hamarosan megjelenő szennyezőanyag-mentességi cselekvési terv meg fogja erősíteni a vízszennyezés elleni intézkedéseket.

bizonyos formái (pl. a puhatestűek tenyésztése, a halastavakban és a vizes élőhelyeken megvalósított akvakultúra, valamint az algák és egyéb gerinctelenek termelése/tenyésztése) megfelelő kezelés esetén az ökoszisztéma számára is számos előnnyel jár. Az előnyök közé tartozik a felesleges tápanyagok és szerves anyagok felszívása a környezetből, vagy az ökoszisztémák és a biodiverzitás megőrzése és helyreállítása.

Az EU környezetvédelmi jogszabályai és a nemzeti végrehajtási jogszabályok létrehozták az uniós akvakultúra szabályozási keretét. Ez a keret biztosítja az akvakultúra által a környezetre gyakorolt esetleges hatások enyhítését (akár a szénlábnyom, akár a kibocsátások, a hulladék vagy egyéb, a tengeri és édesvízi ökoszisztémákra gyakorolt hatások tekintetében), valamint azt, hogy az akvakultúrával kapcsolatos tevékenységek nem okoznak számottevő károkat az ökoszisztémákban és a biodiverzitásban³⁵. A Bizottság útmutatói³⁶ és az Európai Bíróság esetjoga³⁷ pontosítják ennek a jogszabálynak az akvakultúrában történő alkalmazását. Az uniós jogszabályok előírásai azonban nem mindig egyértelműek minden szereplő számára³⁸. Ráadásul az uniós jogszabályoknak az uniós tagállamok által történő értelmezése sem tűnik egységesnek, ami aláássa az akvakultúra-termelők egyenlő versenyhelyzetét az EU-ban. A vonatkozó uniós jogszabályok végrehajtását gyakran különböző közigazgatási szervek vagy kormányzati szintek végzik, ami nem mindig biztosítja a megfelelő együttműködést vagy az ágazattal kapcsolatos szakértelem megfelelő szintjét. Ennek alapján további erőfeszítések szükségesek a környezetvédelmi szabályozási keret egységesebb és koherensebb végrehajtása érdekében.

Különösen a puhatestűek számára szükséges jó vízminőségre vonatkozó uniós jogszabályok komplexitása okoz zavart. Ezt a jogszabályt célszerű lenne pontosítani, és meg kellene határozni a más uniós jogszabályokkal fennálló kapcsolódási pontjait. Feltétlenül pontosítást igényel az előírások között fennálló eltérések meghatározása (a

³⁵ Különösen az alábbi jogszabályok érvényesek az akvakultúrára, más tevékenységek mellett: a vízügyi keretirányelv (2000/60/EK irányelv); a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv (2008/56/EK irányelv); a tengervizek jó környezeti állapotáról szóló határozat (2017/848/EK határozat); a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek; a vadon élő madarak élőhelyeiről szóló irányelvek (2009/147/EK és 92/43/EGK irányelv); az ipari kibocsátásokról szóló irányelv (2010/75/EU irányelv); az idegen és nem honos fajoknak az akvakultúrában történő alkalmazásáról szóló rendelet (708/2007/EK rendelet) és az invazív fajokról szóló rendelet (1143/2014/EU rendelet); a környezeti hatásvizsgálatról szóló irányelv (2011/92/EU irányelv); és a stratégiai hatásvizsgálatról szóló irányelv (2001/42/EK irányelv). Ezenfelül az ökológiai termelésre vonatkozó konkrét jogszabályok tanúsítással és címkézéssel támogatják az olyan akvakultúrát, amely szigorúbb termelési követelményeknek felel meg a környezeti hatás és az állatok jóléte tekintetében, valamint a külső inputok korlátozott és szabályozott használatában.

³⁶ Lásd a Bizottság szolgálati munkadokumentumát a vízügyi keretirányelv és a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv akvakultúra kapcsán történő alkalmazásáról (https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/docs/body/swd-2016-178_hu.pdf) és az akvakultúrával és a Natura 2000-rel kapcsolatos iránymutatásokat (<https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Aqua-N2000%20guide.pdf>).

³⁷ Például az Európai Központi Bíróság által a Weser-ügyben hozott ítélet (esetszám C-461/13 Bund kontra Németország [2015] ECR I-433) a vízügyi keretirányelv végrehajtásáról.

³⁸ A nyitott koordinációs módszer időközi értékelése szerint a Bizottság által az akvakultúra-ágazatnak az uniós jogszabályok alkalmazásával kapcsolatban adott iránymutatásokat az érintett szereplők nem ismerik eléggé. Különösen az édesvízi akvakultúra-termelők jelezték, hogy nem mindig értik pontosan, hogyan kell a Natura 2000 helyszínek termelési előírásait megvalósítani, és nehezen tudják a vízügyi keretirányelv előírásait alkalmazni.

begyűjtési területek minősítése, az egészségügyi felmérések, a védett területek nyilvántartásai stb.)³⁹.

Az uniós akvakultúra-ágazat környezeti teljesítménye tovább javítható. Ez az alábbiak révén valósítható meg: i. annak biztosításával, hogy alkalmazzák a környezeti jogszabályokat, és teljesítik az azokban foglalt célokat; ii. az akvakultúra hatásának további enyhítésével; és iii. a kisebb környezeti hatással járó és az ökoszisztéma számára előnyös akvakultúra támogatásával. Ennek érdekében az alábbi kérdéseket kell megoldani.

- Életciklus-módszereket kell alkalmazni az uniós akvakultúra-ágazat környezeti hatásának felmérésében;
- Biztosítani kell a fenntartható takarmányozási rendszereket. Ez olyan takarmány-összetevők használatát jelenti, amelyek maximálisan tiszteletben tartják az ökoszisztémákat és a biodiverzitást, ugyanakkor az állatok egészségének és jólétének biztosításához is megfelelőek. Ez azt is jelenti, hogy a takarmánytermelők csak korlátozott mértékben támaszkodjanak a vadon élő állományból nyert hallisztra és halolajra (pl. alternatív fehérje összetevőket használjanak, például algát vagy rovarokat, vagy más iparágak hulladékait). Ez magában foglalja a takarmánykiegészítők és a hatékony takarmány-gazdálkodási rendszerek alkalmazását is.
- Az állatgyógyászati termékek és egyéb szerek (pl. lerakódásgátló anyagok) használatát csökkentő megoldások kidolgozása, például a megfelelő tenyésztési gyakorlatokkal.
- Azokban az esetekben, amikor mégis szükséges állatgyógyászati termékeket és egyéb anyagokat használni, azokat kell előnyben részesíteni, amelyeknek kisebb a környezeti lábnyomuk.
- Az akvakultúra-helyszínek környezeti nyomon követésének biztosítása, beleértve a víz minőségét, az ürítéseket és a kibocsátásokat (szerves anyagok, tápanyagok, műanyagok, állatgyógyászati termékek, egyéb szennyezőanyagok, vagy bármilyen jellegű hulladék és szemét).
- Gazdálkodási gyakorlatok kialakítása, többek között a hatások csökkentését szolgáló kockázati stratégiával (beleértve az ürítéssel és kibocsátásokkal kapcsolatosakat is), a ragadozók kezelésével és a szökések megelőzésével együtt, különös tekintettel ezeknek a helyi fajokat és a biodiverzitást fenyegető potenciális kedvezőtlen hatásaira, beleértve azt a lehetőséget is, hogy invazívá válhatnak.

³⁹ A vonatkozó jogszabály a hatósági ellenőrzésekről szóló (EU) 2017/625 rendelet és a vízügyi keretirányelv. A hivatalos ellenőrzésről szóló rendelet előírja a tagállamok illetékes hatóságai számára, hogy hajtsanak végre egy kiterjedt hatósági ellenőrzési programot, mellyel megfigyelik a lehalászási vizeikből származó élő puhatestűeket. A program eredményei alapján meg lehet határozni, hogy egy adott területet meg kell nyitni, vagy le kell zárni a lehalászás előtt, a mikrobiológiai és vegyi anyagok, köztük a tengeri biotoxinok szintje alapján. Ugyanakkor a vízügyi keretirányelv előírja a tagállamok illetékes hatóságai számára, hogy biztosítsák a puhatestűek tenyésztésére használt vizek kiemelt védelmét. Az Unióban működő puhatestű-tenyésztők arra panaszkodtak, hogy a puhatestűek tenyésztése szempontjából a tagállamok nem hajtják végre megfelelően a víz-keretirányelvet.

- Az akvakultúrával kapcsolatos tevékenységek következtében kevesebb szemét kerüljön a tengerekbe.
- Elő kell segíteni a megújuló energiaforrások használatát és a jobb energiahatékonyságot.
- Olyan hulladékkezelő rendszereket kell bevezetni, amelyek minimalizálják az akvakultúra-tevékenységek környezeti lábnyomát.
- A körforgásos gazdaság módszerének alkalmazása, beleértve a hulladék felhasználását is.
- Az ökológiai akvakultúra⁴⁰ és egyéb, alacsonyabb környezeti hatással járó akvakultúra-rendszerek alkalmazása, mint például az alábbiak: energiahatékony vízviszaforgató akvakultúra-rendszerek⁴¹, integrált multitrofikus akvakultúra-rendszerek (IMTA), valamint a kevésbé trofikus fajok (puhatestűek⁴² és egyéb gerinctelenek és algák és növényevők) felé történő diverzifikálás.
- Az akvakultúra olyan formáinak előmozdítása és értékesítése, amelyek előnyösek az ökoszisztémák, például a halastavak, a vizes élőhelyek és a brakkvizek számára⁴³.
- A vízi genetikai erőforrások karbantartásának és javításának támogatása és az akvakultúra-állományok szelektív tenyésztésének alkalmazása⁴⁴.

2.2.2. Állatjólét

⁴⁰ Vö. a 2. lábjegyzet. A Bizottság 2021. március 25-én új cselekvési tervet fogadott el az ökológiai termelés fejlesztésére; a terv az uniós ökológiai akvakultúra előmozdítását célzó intézkedésekről is rendelkezik (COM(2021) 141 final).

⁴¹ A vízviszaforgató akvakultúra-rendszerek az alábbiakat biztosítják: teljes mértékben ellenőrzött környezet a halak számára, alacsony vízhasználat, a betegségek teljes körű ellenőrzése, hatékony területkihasználás, optimális etetési stratégiák és a piacokhoz való közelség. Az ilyen rendszerek fontos potenciálja ellenére ez a technológia egyelőre csak a nagyértékű termékek (pl. lazac, királyhal, angolna) piaci szegmensében tűnik nyereségesnek. A vízviszaforgató akvakultúra-rendszerek előtt még számos kihívás áll: jelentős befektetések végrehajtásának szükségessége, sokféle technológia alkalmazása, szakmailag képzett dolgozók szükségessége, jelentős energiafelhasználás, valamint a termékek ízével kapcsolatos problémák. A technológiai fejlesztések azonban hamarosan megoldást nyújthatnak a jelenlegi kihívásokra. Lásd az EUMOFA jelentését: „Recirculating Aquaculture Systems” (vízviszaforgató akvakultúra-rendszerek), <https://www.eumofa.eu/documents/20178/84590/RAS+in+the+EU.pdf>.

⁴² A puhatestűek filtráló állatok, amelyek nem igényelnek etetést. Számos más előnnyel is járnak a környezetük számára, például javítják a víz minőségét és tisztaságát, mivel eltávolítják a vízszlopából a részecskéket, a fölösleges tápanyagokat, a szerves anyagokat, a vírusokat és a baktériumokat. A puhatestű-telepek fontos ökoszisztéma-funkciókat is ellátnak, mivel struktúrákat és élőhelyeket teremtenek más fajok számára, például a rákok, férgek és fiatal halak számára, amelyek élelemforrást jelentenek a halak és más tengeri fajok számára. A puhatestűek kivonják a nitrogént is a környezetből, ami így az állatok begyűjtésével távozik. Az Interreg által finanszírozott Balti-tengeri kék növekedési kezdeményezés bemutatta a puhatestű kultúra nitrogénkivonó képességét. Lásd <https://www.interreg-baltic.eu/news-detail/news/new-blue-growth-initiatives-for-the-baltic-sae-region.html>.

⁴³ A halastavak és a vizes élőhelyek fontos szerepet töltenek be a víz megtartásában és a biodiverzitás konzerválásában.

⁴⁴ A szelektív tenyésztés arra épül, hogy a populációk, a törzsek, a családok és az egyedek célzott kiválasztásával a kívánt tulajdonságok természetes (genetikai) variációit alkalmazzák.

Nagyobb figyelmet kell fordítani a halak jólétére, és nem csak azért, mert egyre nagyobb az érdeklődés – és a kereslet – a jólétben előállított haltermékek iránt. A halak megfelelő jóléti körülmények között történő tartása gazdasági előnyökkel is jár az ipar számára, mivel csökkenti a költségeket, és jobb minőségű termékeket eredményez. Az EU állatjóléti jogszabályai⁴⁵ általános követelményeket fogalmaznak meg a tenyésztett halak tartásával, szállításával és leölésével kapcsolatban. Az ökológiai termelésről szóló uniós rendelet⁴⁶ pedig konkrétabb követelményeket határoz meg, például a maximális állománysűrűség szintjeit, a mesterséges fény és az oxigén használatára vonatkozó korlátozásokat stb. A halak jóléte érdekében további intézkedéseket kell hozni, a következőkre összpontosítva:

- a halaknak a tenyésztés, a szállítás és a leölés során biztosítandó jólétével kapcsolatos bevált gyakorlatok kidolgozása;
- közös, ellenőrzött, faj-specifikus és ellenőrizhető haljóléti mutatók meghatározása a teljes tenyésztési láncban (a szállításban és a leölésben is);
- további kutatás és innováció, különösen a faj-specifikus jóléti paramétereket illetően, beleértve a különböző tenyésztési rendszerekben felmerülő tápanyag-igényeket; valamint
- a halak jólétével kapcsolatos tudás és készségek biztosítása az akvakultúra-termelők és egyéb, a tenyésztett élő halakat kezelő dolgozók számára.

2.3. A társadalmi elfogadás biztosítása és a fogyasztók tájékoztatása

Az uniós akvakultúra és a versenyképességének növekedése nagymértékben függ az akvakultúra-tevékenységek és az uniós akvakultúra-termékek előnyeinek és értékének társadalmi elfogadásától és elismerésétől. Az elfogadás szempontjából három tényező bír kiemelt fontossággal: az uniós akvakultúrával kapcsolatos kommunikáció, az uniós akvakultúra integrálása a helyi közösségekbe, valamint az adatgyűjtés és a nyomon követés.

2.3.1. Az uniós akvakultúrával kapcsolatos kommunikáció

Mindenképpen pontosabb információkra és átláthatóságra lenne szükség az akvakultúra-tevékenységek végzésének módjával kapcsolatban. A helyi érintetteknek az akvakultúra-tevékenységekkel kapcsolatos negatív percepciói, nevezetesen a környezetre és egyéb gazdasági tevékenységekre gyakorolt hatásokkal kapcsolatban gyakran akadályt jelentenek az újabb akvakultúra-létesítmények kialakításának útjában. Ugyanakkor az akvakultúra előnyei (például munkahelyek teremtése a távoli

⁴⁵ Lásd a Tanács 98/58/EK irányelvét a tenyésztés céljából tartott állatok védelméről, valamint a Tanács 1099/2009/EK rendeletét az állatok leölésük során való védelméről. „A termelőtől a fogyasztóig” stratégia kítűzte a meglévő állatjóléti jogszabályok 2023-ban történő értékelését és felülvizsgálatát, beleértve az állatok szállításával és leölésével kapcsolatos szabályokat is.

⁴⁶ A Bizottság 889/2008/EK rendelete az ökológiai termelés, a címkézés és az ellenőrzése tekintetében az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek címkézéséről szóló 834/2007/EK tanácsi rendelet részletes végrehajtási szabályainak megállapításáról. Elfogadásra került az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek jelöléséről szóló új (EU) 2018/848 rendelet, amely 2022. január 1-jétől lesz alkalmazandó.

területeken, kis szénlábnyomú élelmiszerforrás, vagy az ökoszisztéma számára felmerülő előnyök) nagyrészt ismeretlenek a nagyközönség előtt.

A tájékoztatás ahhoz is szükséges, hogy növelni lehessen a fenntartható termékek iránti fogyasztói keresletet⁴⁷. Ha a fogyasztók pontosabban tisztában vannak az uniós termelők erőfeszítéseivel, akkor az uniós termelés ki tudja használni a nagy fokú fenntarthatóságra és magas minőségre vonatkozó szabványok előnyeit. Ezáltal az uniós akvakultúra-termékek versenyképesebbek lehetnek, és biztosíthatók az egyenlő versenyfeltételek azokkal az egyéb akvakultúra-termékekkel, amelyek esetleg nem biztosítják ugyanazt a fenntarthatóságot és minőséget. Végül pedig a kommunikáció ahhoz is elengedhetetlen, hogy felismerjük, hogy a nagyobb mértékben diverzifikált akvakultúra meg tud felelni az európai zöld megállapodásban meghatározott kihívásoknak. A kihívások között szerepel a kisebb környezeti lábnyomot hagyó akvakultúra-termékek ismeretének és fogyasztásának fokozása, különösen a még kevésbé kihasznált és kevésbé trofikus fajok, mint például az algák, a kagylók és egyéb gerinctelenek, valamint a növényevő halak esetében.

A fogyasztók és a lakosság számára az EU akvakultúrák termeléséről rendelkezésre álló információk bővítéséhez többféle eszközt kell felhasználni, nevezetesen az alábbiakat:

- címkézési⁴⁸ és forgalmazási előírások⁴⁹ (a Bizottság jelenleg azon dolgozik, hogy felülvizsgálja a halászatra vonatkozó jelenlegi forgalmazási előírásokat, és felmérje az akvakultúra-termékekre vonatkozó előírások meghatározásának lehetőségét);
- tájékoztató kampányok a kiskereskedőket is érintő uniós akvakultúra-ágazatról és -termelésről;
- az akvakultúra-tevékenységek hatásairól az EU-ban folytatott vita tudományos alapjának tisztázása;
- az ágazat nagyobb mértékű megnyitása a nagyközönség előtt (a telepek megnyitása a látogatók előtt, beleértve az iskolákat és egyéb oktatási intézményeket, bővebb tájékoztatás nyújtása a tenyésztési feltételekről);

⁴⁷ Ezt az igényt jelenleg nagyrészt kielégíti az ökológiai termelés, illetve néhány (gyakran igen költséges) magán szabvány és tanúsítási rendszer. Ugyanakkor az uniós ökológiai akvakultúráról szóló EUMOFA-jelentés szerint továbbra is több információt kell szolgáltatni az ökológiai akvakultúra fenntarthatóságáról az EU-ban. (lásd: https://www.eumofa.eu/documents/20178/84590/Study+report_organic+aquaculture.pdf).

⁴⁸ A közös piacszervezésről szóló rendelet bizonyos kötelező követelményeket határoz meg a fogyasztók tájékoztatására vonatkozóan. Az említett rendelet azonban nem írja elő azt, hogy az akvakultúra-termékek előállításának módját fel kellene tüntetni a végleges terméken. Mindössze azt írja elő, hogy fel kell tüntetni, hogy a termék „tenyésztett”. Kizárólag az ökológiai akvakultúra-termékekhez kapcsolódnak konkrét előállítási módszerek. A közös piacszervezésről szóló rendelet nem írja elő továbbá azt sem, hogy tájékoztatást kellene adni a feldolgozott akvakultúra-termékek eredetéről.

⁴⁹ A közös piacszervezésről szóló rendelet megállapította azokat a közös forgalmazási előírásokat, amelyeknek a halászati termékeknek meg kell felelniük ahhoz, hogy emberi fogyasztásra alkalmas terméként beléphessenek az EU piacára. A jelenlegi szabványok azonban nem terjednek ki az akvakultúra-termékekre. „A termelőtől a fogyasztóig” stratégia tervezi a forgalmazási előírások felülvizsgálatát a halászatokra és akvakultúra-termékekre vonatkozóan is.

- a hatóságok és az ipar szoros és korai bevonása az érintettek csoportjaival, többek között a civil szervezetekkel együtt;
- a márkát és a minőséget jelző címkék alkalmazásának előmozdítása (amennyiben biztosítható a hitelességük megfelelő ellenőrzése és védelme), beleértve a földrajzi jelöléseket is, valamint a fenntarthatósági szempontok jelzését; valamint
- az uniós akvakultúra, mint „helyi és friss”, rövid élelmiszer-ellátási láncsal működő forrás népszerűsítése.

2.3.2. A helyi közösségekbe történő integráció

Mint minden más tevékenység esetében, az akvakultúra bővítése számára is fontos a társadalmi elfogadás (az úgynevezett „társadalmi működési engedély”). A fentiekben említettek szerint az akvakultúra-tevékenységek megítélése bizonyos érintettek körében továbbra is negatív. Ez főleg abból adódik, hogy aggályok merültek fel az akvakultúra környezetre gyakorolt hatásait illetően, valamint azzal kapcsolatban, hogy mennyire ütközik más gazdasági tevékenységekkel, például a halászattal vagy a turizmussal. Ezeket az aggályokat mindenképpen el kell oszlatni az alábbi intézkedésekkel: i. átláthatóság biztosítása és a helyi érintettek minél előbbi bevonása az akvakultúra-tevékenységek tervezésébe; és ii. szinergiák kialakítása a meglévő tevékenységekkel (pl. halászat, turizmus, a feldolgozó ipar és a védett területek). Ezenfelül jó lehetőségek rejlenek a helyi értékláncok és rövid ellátási láncok kialakításában, amelyek hozzájárulhatnak a környezeti, gazdasági és társadalmi szempontból fenntartható élelmiszertermeléshez. A helyi halászati akciócsoportok munkájából⁵⁰, valamint az ETHA által bizonyos tagállamokban finanszírozott projektekből nyert tapasztalatok szerint léteznek bevált gyakorlatok ezen a területen.

2.3.3. Adatok és nyomon követés

Az akvakultúrával kapcsolatos tevékenységek megfelelő tervezéséhez elengedhetetlen a pontos adatok gyűjtése. A pontos adatok az uniós akvakultúra-ágazat szociális, gazdasági és környezeti teljesítményének értékeléséhez és figyeléséhez is szükségesek. Az átláthatóság és az adatok jelentése szintén fontos szerepet játszanak a fogyasztók és egyéb érdekeltek bizalmának fenntartásában. Az ágazatnak számos jelentési kötelezettséget kell teljesítenie különböző uniós és nemzeti jogszabályok előírásai szerint. A gyűjtött adatok azonban többnyire a tengeri akvakultúrával vagy az állatok egészségével kapcsolatos társadalmi-gazdasági adatok, és korlátozott mennyiségű adat áll rendelkezésre a kifejezetten az akvakultúrára vonatkozó környezeti mutatókról⁵¹. Ennélfogva a jelentési kötelezettségeket jobban kell koordinálni, és egyszerűsíteni kell a különböző szolgálatok közötti jelentési eljárásokat. Ezen kívül az uniós tagállamoknak

⁵⁰ A FARNET (az Európai Halászati Területek Hálózata) már kidolgozott egy iránymutatást az akvakultúrának a helyi közösségekbe történő integrálására (https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet2/library/guide/integrating-aquaculture-within-local-communities_it), amely útmutatásul szolgálhat a halászatban és akvakultúra-területeken megvalósítandó körforgásos gazdasághoz (https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet2/library/farnet-guide-17-circular-economy-fisheries-and-aquaculture-areas_en).

⁵¹ Az uniós környezetvédelmi jogszabályok előírják a vízi ökoszisztémákkal és a víz minőségével kapcsolatos adatok szolgáltatását, de kifejezetten az akvakultúra-tevékenységekkel kapcsolatban nem tartalmaznak jelentési kötelezettségeket.

strukturáltabb iránymutatásokat kell kapniuk az adatgyűjtés és -jelentés módszereiről. Az adatok jelentésének ki kell terjednie a környezeti mutatókra, és a tengeri akvakultúra mellett az akvakultúrák termelésére is⁵².

2.4. A tudás bővítése és az innováció fokozása

A tudás és az innováció (ideértve a digitális technológiát is) kulcsfontosságúak az uniós akvakultúra-ágazat számára a jelen közleményben kijelölt célkitűzések eléréséhez. Ezek különösen az akvakultúra ellenálló képességének és versenyképességének megteremtéséhez, valamint a zöld átállás biztosításához fontosak.

A Horizont Európa, az EU hamarosan elkészülő kutatási és innovációs keretprogramja jó alkalmat kínál az előrelépésre ezen a területen. A fenntartható akvakultúrával kapcsolatos kutatás és innováció a Horizont Európa egyik fontos prioritása. Az akvakultúrával összefüggésben döntő fontosságú intézkedések szükségesek annak biztosításához, hogy a kutatás és az innováció i. gyorsabb válaszokat tudjon adni az ágazat előtt álló jelenlegi és jövőbeli kihívásokra és lehetőségekre; ii. el tudja kerülni az erőfeszítések duplikálását; és iii. szinergiákat tudjon létrehozni. Különösen az alábbi területeken szükségesek további erőfeszítések.

- Olyan együttműködési keret létrehozása, amely összefogja az állami hatóságokat, az iparágat, a kutatókat és az oktatókat, mind nemzeti, mind regionális/helyi szinten. Ennek a keretnek magában kell foglalnia a fenntartható akvakultúra számára szükséges innovációs klasztereket⁵³.
- A kutatási és innovációs erősségek fejlesztésének és összehangolásának elősegítése a tagállamok és a régiók között. Ennek magában kell foglalnia az intelligens szakosodási stratégiákat is, amelyek célja a teljes értékű láncok létrehozása az EU-ban.
- A kutatási és innovációs eredmények sikeres terjesztésének elősegítése az iparági végfelhasználók és a nagyközönség körében, valamint ezek hasznosítása, többek között az EU által finanszírozott projektekben megfogalmazott szilárd terjesztési és felhasználási tervek kidolgozásának és végrehajtásának szoros nyomon követésével.
- Komplementaritás és szinergiák előmozdítása a kutatási projektek között.
- Hozzáférés biztosítása az uniós kutatási és innovációs forrásokhoz az akvakultúra-ágazatban, a rendelkezésre álló uniós forrásokról adott világos áttekintéssel.

⁵² A (2022-től alkalmazandó) adatgyűjtési keretrendszerbe illeszkedő új többéves uniós adatgyűjtési programról szóló bizottsági javaslat értelmében a tagállamok társadalmi-gazdasági adatokat fognak gyűjteni az édesvízzel összefüggésben, ha a nemzeti édesvízi akvakultúrák termelés meghalad egy bizonyos küszöbértékeket (az uniós termelés 1 %-a, a nemzeti termelés 10 %-a).

⁵³ A klaszterek összefogják az innovatív szereplőket, például az egyetemeket és a kkv-kat. Ez elősegíti további munkahelyek teremtését és további nemzetközi védjegyek és szabadalmak bejegyzését.

Az akvakultúra-ágazatban az innovatív megoldásokra fordított befektetések elősegítésével lehet innovációt megvalósítani. A befektetők gyakran lépnek ismeretlen területre, amikor az innovációba fektetnek be. Az EU BlueInvest kezdeményezése (amely az akvakultúrában végrehajtott innovációt is elő kívánja mozdítani) továbbra is össze fogja hozni a befektetőket és a vállalkozókat. Az ETHAA és az InvestEU hozzájárulásával létre fog jönni egy pénzügyi eszköz, amely a fenntartható akvakultúrával kapcsolatos tevékenységek és technológiák terén végrehajtott beruházásokhoz is rendelkezésre fog állni. Az uniós tagállamok a jövőbeli ETHAA forrásait is felhasználhatják az uniós akvakultúra-ágazat innovatív megoldásaihoz szükséges beruházások támogatására.

Egy innovatív akvakultúra-ágazathoz nélkülözhetetlen a megfelelő szaktudás fejlesztése is. Ez az akvakultúrával kapcsolatos tananyagok és tudás felhasználásával (például a halakkal kapcsolatos állategészségügyi tanulmányokkal és az akvakultúra üzemeltetői számára a halak egészségével kapcsolatban kínált képzésekkel), valamint az akvakultúra-ágazat számára kidolgozott innovatív módszerekkel kapcsolatban a tenyésztők által megvalósított élethosszig tartó tanulással valósítható meg.

3. KÖVETKEZTETÉS

A fenntartható akvakultúra fontos szerepet játszhat az EU-ban a közjavak biztosításában. Ezek az alábbiak lehetnek: i. tápláló és egészséges élelmiszerek, amelyek korlátozott környezeti lábnyomot hagynak maguk után; ii. gazdasági fejlődés és munkalehetőségek a tengerparti és vidéki közösségek számára; iii. a szennyezés csökkentése; iv. az ökoszisztémák és a biológiai sokféleség megőrzése; és v. hozzájárulás az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez. Ez a közlemény irányt mutat az EU akvakultúrája számára ahhoz, hogy referencia-ágazattá váljon, mint rugalmas és versenyképes ágazat, amely egyben a fenntarthatóság és a minőség globális etalonja is. E cél elérése érdekében minden releváns szereplő támogatását meg kell szerezni (ideértve az uniós tagállamokat, az EU akvakultúra-iparát és egyéb érdekelteket, például a nem kormányzati szervezeteket) az iránymutatások és a közlemény mellékletében ajánlott intézkedések végrehajtásához. A Bizottság felhívja az uniós tagállamokat arra, hogy biztosítsák a megfelelő eszközöket az iránymutatások és az intézkedések végrehajtásához.

Az iránymutatások végrehajtásához az akvakultúra-ágazat fenntartható átállását is támogatni kell, mégpedig az állami források eredményes és hatékony felhasználásával és magánbefektetők toborzásával. A közlemény melléklete a fenti célok elérését elősegítő intézkedésekre vonatkozó ajánlásokat tartalmaz. A Bizottság különösen arra hívja fel az uniós tagállamokat, hogy az ágazatnak nyújtott uniós és nemzeti források elosztása során vegyék figyelembe az iránymutatásokban meghatározott prioritásokat.

A fenti iránymutatásoknak az érintettek által történő végrehajtását a Bizottság egy uniós akvakultúra segítségnyújtási mechanizmus létrehozásával fogja támogatni. Ez a mechanizmus hasznos eszköznek bizonyulhat a Bizottság, az uniós tagállamok, az iparág és egyéb érintettek számára ahhoz, hogy kidolgozzák a további iránymutatásokat, és konszolidálják a bevált gyakorlatokat a jelen közlemény által tárgyalt területeken. A segítségnyújtási mechanizmus az iránymutatások és a bevált gyakorlatok végrehajtásában is segítséget fog nyújtani. A mechanizmusnak tartalmaznia kell egy olyan online platformot is, amely magában foglal egy minden érintett számára elérhető

tudásbázist is (például az uniós finanszírozással és az EU által az ágazatban finanszírozott projektekkal kapcsolatos útmutatót).

A Bizottság felhívja az uniós tagállamokat arra, hogy tevékenyen mozdítsák elő a közleményben foglalt célkitűzések és elvek megvalósítását, nevezetesen azt, hogy az akvakultúrát fenntartható módon fejlesszék, tiszteletben tartva a környezet érdekeit is az alábbiak tekintetében: i. a tengermedencékre vonatkozó stratégiák; ii. kétoldalú megállapodások; és iii. a Bizottság nemzetközi fórumokon való részvétele (pl. a FAO-ban).

A Bizottság a jelen közlemény közzétételétől számítva legkésőbb négy év múlva felméri a következőket: i. a mellékletben ajánlott intézkedések kidolgozásában elért előrehaladás; és ii. az új stratégiai iránymutatásokban lefektetett célkitűzések eléréséhez az intézkedések által nyújtott támogatás hatékonysága, valamint ennek alapján az intézkedések esetleges módosítása. 2029-re meg fog történni az új stratégiai iránymutatások értékelése, amely felméri az iránymutatások hatékonyságát, eredményességét, koherenciáját, relevanciáját és az EU számára általuk létrehozott hozzáadott értéket, és ezzel bizonyítékot és támogatást nyújt a 2030 után szükséges következő lépések meghatározásához.